

Кадр із фільму «Мавка. Лісова пісня».

хідь згадується Волинь, але автори віддали перевагу незрозумілій мішанці зі стилів різних регіонів. Або – костюми сільських музик, «колег» Лукаша. Якщо етносукня Килини чудово провадила думку: «Я не своя, але хочу такою здаватися», – то аналогічні костюми музикантів, здається, мають одну мету: підкреслити, що озвучує їх гурт «Даха-Браха» (голоси яких і без того досить впізнавані). Те саме стосується місця дії: за сюжетом, має бути Волинь, а насправді маємо знову ж таки мішанку з лісів, гір і навіть чогось на кшталт американських прерій із каньйонами в мініатюрі. Словом, відчувається, що створювався усереднений продукт для усередненого світового глядача. Що ж, глобалізація – вона така. От тільки далеко не всі українські глядачі це оцінили... Хочеться вже як свого – то свого.

А втім, можна стверджувати, що «Мавка. Лісова пісня» увійшла в історію національної анімації. Попри згадані не продуманості, попри недоліки анімації персонажів і озвучування (просто дивовижно, наскільки воно поступається українським же дубляжам закордонних мультфільмів!), попри стереотипність персонажів і не завжди вдачі спроби балансувати між українською автентикою (в найширшому розумінні) та універсальним звучанням. Попри все це, «Мавка» стала роботою, яку не соромно було показати світовому глядачеві. Ще до повномасштабного вторгнення завдяки продуманій рекламній кампанії на неї чекали не лише українські глядачі, а й іноземні дистриб'ютори. Після – на хвилі підтримки України вона широко розійшлася закордонним прокатом, показавши світовому глядачу: наша країна і наша культура – це не лише про війну з росією. Це щось більше, глибше... і красивіше. Ефектний візуальний ряд, українська екзотика (в хорошому розумінні), спроби показати і навіть місцями дофантазувати національну демонологію – все це ті плюси фільму, на які поклалися сподівання від самого початку і які у підсумку він виправдав. На сьогодні це український рекордсмен за розголосою і зборами – новий щабель і нова планка для української анімації, яку, сподіваємось, долатимуть нові стрічки.

Мікеланджело Мерізі да Караваджо: Omnia vincit love!

«Все переможе любов!», – слова Вергілія були життєвим девізом Караваджо.

Юлії Швець

«Тінь Караваджо» (L'ombra di Caravaggio)

Режисер Мікеле Плачідо

Оператор Мікеле Д'Аттаназіо

В головних ролях: Ріккардо Скамарчо, Луї Гаррель, Ізабель Юппер, Мікеле Плачідо, Джанфранко Галло, Мікаела Рамаццоті, Лоліта Чамма, Мауріціо Донадоні.

Італія, Франція, 2022.

Ізабель Юппер і Ріккардо Скамарчо у фільмі «Тінь Караваджо». Режисер Мікеле Плачідо. Італія, Франція, 2022.

Минулого року на екрани Італії вийшло відразу кілька стрічок, присвячених значним постатям літератури та мистецтва країни: «Данте» (ігрова, реж. Пупі Аваті), «Боттічеллі» (документальна, реж. Марко П'аніджані), «Тінь Караваджо» (ігрова, реж. Мікеле Плачідо). До них можна долучити й стрічку «Леонора, прощавай» режисера Паоло Тавіані¹, в якій дух Луїджі Піранделло отримує нове життя (своєрідне роуд-муві повернення праху драматурга на батьківщину)². Це неповний перелік фільмів, якими італійське кіно віддає належне особистостям, що форму-

¹ Брати Тавіані – Паоло і Вітторіо – визнані класики італійського кіно – завжди працювали разом, але Вітторіо помер у 2018 році.

² Фільм отримав Премію ФІПРЕСІ на 72-му Берлінському кінофестивалі у 2021 році.

вали ідеї європейського гуманізму, і які сьогодні викликають незмінний інтерес. Авантюрна життєва драма Караваджо належить до тих, які найбільше вражають сучасну колективну свідомість. Заради такої ідеї режисер Мікеле Плачідо у своєму чотирнадцятому фільмі зібрав зіркових акторів (Ізабель Юппер, Луї Гаррель, Жанфранко Галло, Ріккардо Скамарчо), щоб повернути душу «політичному» художнику Караваджо та донести до глядача всю складність і багатство його мистецької й життєвої траєкторії³. В основі стрічки – глибокі суперечності й муки «проклятого» художника – незалежного й неспокійного, бунтівного й відданого, скандального й злочинного, змушеного зіштовхнутися з наслідками свого безрозсудного життя. У виконанні Ріккардо Скамарчо перед нами постає кремезний змучений чоловік з розтріпаною шевелюрою анархіста, колишній найманець, готовий будь-якої миті витягнути ніж, аби зав'язати бійку. Доповнюють образ сорочка у фарбах, перемішаних з кров'ю на рукавах, сліди фарби під нігтями... й погляд Голіафа. Найчастіше ми зустрічаємо його в реаліях Субурри – району Риму, де пройдисвіти різної масті, волоцюги, злодії і повії готові за незначну суму позувати художникові для образів мадонн і святих.

Не менш цікавими – з детально розробленими і мотивованими характеристиками – зображені й сучасники Караваджо. Тут і Джордано Бруно (Жанфранко Галло), який оновив Всесвіт Аристотеля і поплатився за це – ним захоплюється Караваджо, коли опиняється в сусідній камері у в'язниці. І родовита маркіза Костанца Колонна, що допомагала художнику, якого знала з дитинства, – одна з найбільш відомих інтелектуалок тогочасного Риму (зіграна відомою інтелектуалкою сучасного кіно Ізабель Юппер). Є ще кілька високопоставлених аутсайдерів, одного з них грає сам режисер. Це не тільки політик, але й рафінований інтелігент, тонкий поціновувач і колекціонер живопису, покровитель мистецтв кардинал дель Монте, який мріє стати Папою. Він часто буває у Субуррі, бере участь у гулянках, завойовуючи прихильність міського дна. Однак, він відомий насамперед меценатством – допомогою художникам, музикантам (підтримував винайдену флорентійцями оперу), Галілео Галілею (за що отримав від останнього підзорну трубу у подарунок). Також поширеною є версія, що кардинал був нетрадиційної орієнтації, хоча дослідники стверджують, що це могли бути домисли для його дискредитації. Але його звинуватять у «відкритті» Караваджо.

Єдина вигадана постать у фільмі – Тінь Караваджо (Луї Гаррель). Цей загадковий слідчий з Ватикану здобуває абсолютну владу над життям художника. Розгадок цього антиісторичного персонажа, в якому Плачідо дозволяє собі певну художню свободу, може бути кілька, й інквізиція – лише одна з них. Так, саме цьому надзвичайно емоційно-статичному агенту, – припускає режисер, – Папа Павло V (Мауріціо Донадоні) доручив розслідування, метою якого було питання: чи заслуговує художник церковного поми-

лування, про яке він просив після смертного вироку, який отримав за вбивство одного зі своїх суперників на дуелі. У фіналі цей секретний агент, провівши розслідування, поставить крапку на житті (але не творчості) Караваджо⁴. Чому консервативним елементам церкви, яка швидко оновлювалась, було вигідне негайне вбивство людини, яка й без того була приречена відповідним кримінальним вироком, фільм не пояснює. Плачідо лише наголошує, що, коли він із друзями став відвідувати римські храми, аби відчутти атмосферу епохи Джордано Бруно (саме про нього планували писати сценарій), художником, який найбільше передав емоції того історичного часу, був Караваджо. Він приїхав у Рим наприкінці XVI сторіччя – у той час центр світу (з його неймовірним «будівельним майданчиком чудес»), – аби знайти тут гідне місце. Однак, зустріч була прохолодною, бо тоді Римом правила консервативна (на погляд режисера) церква. Та вона потребувала безліч статуй, куполів і картин, щоб утвердити своє багатство й «чергове Відродження» – появу бароко – епоху подальшого вивільнення цінностей, які півтори тисячі років заперечувала. Ці – насичені потужним реалістичним «темно-світлим» (chiaroscuro) колоритом (як картини Караваджо) суперечки художника з його опонентами, дружні вечірки та язичницькі оргії, вуличні дуелі й сварки – презентовані у стрічці з гарним знанням історичного середовища (оператор Мікеле Д'Аттаназіо). Але основна заслуга режисера – універсальна постать бунтівного митця. Ріккардо Скамарчо надає своєму герою позачасовий характер, створюючи свого роду універсальну ікону. І якщо для кращого розуміння його постаті, надання їй наочності відшукати певні художні аналогії, то в першу чергу згадується П'єр Паоло Пазоліні, якому минулого року виповнилося сто років.

Обидва антиклерикальні митці з трьохсотлітньої різницею приїхали в Рим і знайшли в ньому для своєї творчості ідеальну сцену. Як і Караваджо, Пазоліні також часто відвідував високі палаци римської культури, але врешті-решт знайшов своє натхнення серед мешканців передмість. Обоє не вабили ні палаци римської знаті, ні справжні народні образи (як, скажімо практично їх сучасника Мурільйо), – центром їх уваги залишалась поезія римського дна. Пояснити це непросто. Однак, на думку Плачідо, кожен подвижник, незалежно від «див» своїх ідейних пріоритетів і облюбованого середовища, достойний уваги. Колись ця аксіома перестане бути дивною і для нас, і ми будемо художньо досліджувати перипетії доль – темних і світлих – своїх українських видатних особистостей. Так і буде.

³ Звісно, режисер має право «погратися» з таємницею, якою досі огорнуто смерть відомого художника, хоча історія зберегла різні припущення про фінал його життя. Багато стверджують, що Караваджіо помер у 38 років від малярії, інші – від туберкульозу, хтось вважає, що його вбили. Оскільки тіло не знайшли, жодне з припущень не можна вважати правдою. Якщо схилитися до конспірологічної теорії вбивства, то його ініціаторами могли бути чимало недругів та конкурентів талановитого реаліста. Знову ж таки – не відкидаємо версії щодо сім'ї вбитого на дуелі та окремих отців церкви, що могли діяти на власний страх і ризик.

³ «Тінь Караваджо» можна подивитись на цифрових платформах в українському перекладі.